

UR OTZA

(Ume-ipuin ariñak)

Udako egun bero-beroa da. Koldobika, amak zeregiñen batekin berenberengi bidalduta, alboko uri batera joan da.

Laguntxoak olgetako bere begira egongo dirala-ta, etxerantzakoan, ariñeketa baten asten da mutilla bidean, eta jakiña, zenbat eta ariñago egin, ainbat neke ta izerdi geiago dakar gorputzean. Azkenean, egarriz itota, bide ertzean agiri dan iturritxo batean danga-danga ura edaten asten da mutil zuhurtzagabea.

Ura oso otz dago: Koldobika barrutik, barriz, guztiz bero: ta, olan-goetan jazoten dana, jazoten yako, bere zuhurtzagabekeria dala ta ez-tala, gure mutil gizajoari be: ura edan eta beingoan, otzikara itzala susmau dau gorputzean.

Etxeratu danean, sukar ikaragarri batekin oian sartu, ta ainbat egunetan bai ilgo ez ilgo, estu ibilli da.

Ezin dau ulertu Koldobika'k oin-diño, urak, ain gauza gozoa ta ederra izanik, zelan egin leikion orrenbeste kalte norberari gorputzean.

Gazteak, izerditan zagozenean, edo rin egin dozuelako gorputza bero aukozuenean, ez egizue, arren, ur tzik edan, kaltegarri izango yatzue-

ARRUGAIN

Xigutx

Ipiñaburu, nok ez dau ezagun? Gorbei barrenean dago, gaur be, etxe zuriz ingurututa, kezka izpirik bage. Beiñola ba-ziran an bertan be baso ta oian ederrak, arte, agin, areitz, pago ta lerrez ugari. Gaur, zori txarrez, billois samar daukazuz inguru areik. An goratxoago, ba-ziran artzain-txabolak, eta ez gitxi.

Onako txabola baten sendi lander bat hizi zan. Aita, gazte oraindik, Lekanda'ko arkaitz erpiñean artzain ebillelarik, arri koloka baten laprast egin eta jausirik, zauritu zan: andik laster il zan gaixoa. Benetako zori-txarra sendi txiki arentzat.

Emaztea bakarrik geratu zan, Zigutx eritxon seme kaskarragaz. Makala zan seme au, ta oso bildurtia: eskolera be ez eban joan gura, mai-xuak bildur emoten eutsola-ta. Auzoko inogaz ez eukon artu-emonik. Amaren albotik alde barik, su-bazterrean egon oi zan geienez, negu ta uda, Edozer zaratak dardarka jarten eban.

Ama, uda-goieneko arrasti baten, egurretara joan zan goi-aldeko basora. Oraindik etzan eldu negua, baiña urte aitean otz andia egiten eban, eta edurrez estalduta egozan inguru-mari guztiak. Ahar-sorta andia lepoan eballa, etxeruntz etorttelarik, onela iñoan:

Jauna, lagun zakidaz, Ni ilgo ba'nintz, zer egingo leuke munduan bakarrik nire Zigutx gaixoak?

Arratsalde atan lo geratu zan Zigutx bere aginzurezko oge txikian, beti lez, bere amarenaren ondoan. Ezin amatxoren albotik urrindu, bildur bai zan.

Gau bitartean, alan be, umeak oartzeka, amaren biotza betiko geratu zan; eriotzak atzartean estutu eutsen eta ez eban geiago taupadarik egin.

Zigutx orrela bakar-bakarrik gelditu zan munduan; baiña ez luzaro, amaren eriotzatik urrengo egunean, ba, Agiñalde'ko ikazkin bat etorri yakon, bere sendikoak bizi ziran basoko txabolara eroateko.

Etxe barrian nai ehen guztientzat egoan lana; ta Zigutx'ek be, naituez, aizkora bat artu ta oianera zuzendu bear zuebaten. Bera baiño be andiagoa zan aizkorea emon eutsen, eta tresna astun ori lepoan, hasora zan beste ikazkiñakaz batera.

Oso makala zan-eta, ez eban iñoiz be amaitzen emoten eutsoen biarra; eta arrats-beran, etxerakoan, bardiategar zigortzen eban ugazabak, labe erruki barik.

Zigutx'ek ez eukan nok zaindu ta aldezturik, eta ikazkiñen semeak eurak be muxinga ta ixeka sarri ihilli oi yakozan, bai ta bein baiño gogotan, aizkora andia lepoan ebalarik ikusten ebenean, arrika egin lo.

Egun batean, beti lez oianera zuzen la, egundo ihilli bako bide-zidoretetik joialako, galdu zan gure Zigutx gartea, eta itsumustuan otso ikatagarri bategar topo egiñik, ilda lez geratu zan lurrean luze; zintzur zahaletik agin-errezkada bi erakusten ebazan piztiak.

— Ene Jainko, lagun zakular, egin egin eban Zigutx'ek, izugarriko eriotz-ikaraz.

Bertatik gauza arrigarri bat jazo zan: otsoak, Zigutx'i samatik oratu ta astiñaldi gogor batzuk emon eutsosan, baiña ezetariko miñik emon bage. Gaztetxoari agin bi jausi yakozan bakar-bakarrik zelaira.

Begien itxi-edegi baten, piztiak itxi eban eta ariñago eziñean mendigora joan zan igesi; Zigutx, osterasor ta lor, izuaren izuz alboetara begira, bizirik ala ilik ete egoan.

Baiña orren ondoren, beste zer bait jazo zan, arrigarrigoa oraindik; iñoiz izan ez eban langoxe sendotakuna oartzen eban Zigutx'ek bere kantari; buldurrik be ez eban iñundik, janta zan antza. Gora jaso nai izan eban aizkorea, len onen astuna yakona ta gogorrez jaso eban. Zelaira jaso eban, baxan nunbait sartzurik egin eban orain berez-berez itzali ta oso iñoxatu zana.

Zigutx orain itzuli geiago ikazkiñaren etxerakoan aldeko oianera joan zan, eta jare, txori baten antzera, azkora bizkar-gain. Sorgin-illatzen eban, orrietatik libre, erria, zaindu eban sendo biurtu zan; agin lo egin eban, esku bi eukozan orain baxa baxa beste indartsuak.

Hala egin eban erreka egal bat egon egin eban batera eldu zan azkenor, eta orain baxa egiñik, bertan bizi zateko asmoa artu.

Lo zaindu eban bizi izaten, bakurrik eban janta osasuntsu ta sendo. Errokan artu eban arraiñak ziran bein jantze erreka au. Gorbei sarkaldean jaso ta Murgi-aldera doana zan eta ugaria beti be edozein arrain murtuz. Beste batzuetan, Itxiña baxa ta ekitutsuan ilten ebazan kelar jantzen zan.